

ТМ	Г. XXIV	Бр. 1-2	Стр. 37 - 45	Ниш	јануар - јун	2000.
----	---------	---------	--------------	-----	--------------	-------

UDK 316.33+316.347:316.7

Оригинални научни рад

Примљено: 27.04.2000.

Данило Ж. Марковић

Учитељски факултет
Београд

ГЛОБАЛИЗАЦИЈА И ПРОБЛЕМИ ОЧУВАЊА НАЦИОНАЛНОГ КУЛТУРНОГ ИДЕНТИТЕТА

Резиме

U radu se razmatra problem o~uvawa nacionalnog kulturnog identiteta u uslovima globalizacije. Globalizacija se defini~e kao proces povezivawa konkretnih dru{tava, na osnovu ekonomske povezanosti u ekonomske i politi~ke odnose me|uzavisnosti i kulturne povezanosti na osnovu informativnih tehnologija i sredstava masovnih komunikacija, iako sa puno protivure~nosti, u jedinstveno svetsko dru{tvo na planeti Zemqi i svesti qudi o pripadnosti kako posebnim, tako i svetskom dru{tvu. Ovako definisana globalizacija izra`ava zakonitost u razvoju qudskog dru{tva, uslovqenu razvojem proizvodne mo}i ~oveka i sredstava me|uqudske i me|udr`avne komunikacije zasnovane na nauci, najautenti~nijem pokazatequ sposobnosti u razvoju ~oveka kao misaonog i stvarala~kog bi}a. Stvarawe svetskog dru{tva na planeti Zemqi ne treba da bude pra}eno i ukidawem osobenosti konkretnih dru{tava. Naprotiv, wihove osobenosti, izra`ene u wihovom kulturnom identitetu treba da budu o~uvane, o~uvawem tog identiteta. Razli~itost kultura je izraz ~oveka-stvaraoqa, i svaki narod ima pravo da sa~uva i unapredi svoju kulturu i svoje vrednosti u uslovima globalizacije. Re~ju, kao {to globalizacija predstavqa zakonitost u civilizacijskom razvoju qudskog dru{tva, civilizacijski karakter tog procesa zahteva i pretpostavqa o~uvawe kulturnog identiteta svakog naroda. U kontekstu ovakvog pristupa globalizaciji, u radu se ukazuje da, sa politi~kog stanovi{ta, ona ne vodi nu`no monopolarnom, ve} multipolarnom свету. Jer, multipolarni svet jedino mo`e o~uvati u jedinstvenoj planetarnoj civilizaciji raznovrsnost kultura, tj. bogatstvo oblika ~ovekove stvarala~ke sposobnosti.

Кључне речи: globalizacija, svetsko dru{tvo, nacionalni i kulturni identitet.

1. U razmatranju aktuelnih problema savremenog društva, u kome, na neki način, nastaje univerzalna planetarna civilizacija, posebno mesto zaslu`uje razmatranje problema o`uvawa kulturnog identiteta pojedinih nacija, sa stanovi{ta civilizacijskih promena koje nastaju sa globalizacijom. Jer, "na kraju 20. veka niveliraju}e klatno sve ~e{ }e prelazi preko osobenosti, karakteristika, obi~aja nacionalnih kultura i nacionalne svesti i, koliko je mogu}e, uskla|uje sve te individualne osobine sa svetskim (ameri~kim), anglosaksonskim standardima. Delovawe tog klatna preti da pogasi sve boje raznovrsnosti ~oveanstva, svu wegovu duhovnu slo`enost i izrazitost. To je proces duhovne standardizacije i u su{tini predstavqa entropiju."<sup>1</sup> Da bi se onemogu}ilo dejstvo ovog "klatna" koje mo`e ugroziti duhovnu slo`enost i raznovrsnost ~oveanstva kao izraz stvarala~ke sposobnosti qudskog roda i duhovnog bogatstva ~oveka treba nau~no istra`ivati i teorijski promi{qati proces globalizacije i ukazati na odnos univerzalne planetarne civilizacije koja nastaje prema unikalnim civilizacijama ~iju su{tinu ~ine posebne kulture kroz koje se izra`avaju i opstaju kulturni identiteti pojedinih nacija. U kontekstu ovakvog pristupa potrebno je sa filozofskog i sociolo{kog<sup>2</sup> pristupa razmatrati odnos: globalizacija - nacionalni kulturni identitet - o`uvawe mira u savremenom, sve vi{e svetskom i multipolarnom dru{tvu, dijalogom izme|u pojedinih dr`ava na bilateralnom, regionalnom i me|unarodnom nivou, sa stanovi{ta wegovog progresivnog, a to }e re}i humanisti~kog razvoja.

Globalizacija je relativno nov pojam u nauci i politici.³ On se naj~e{ }e, i u naj{irem smislu, upotrebqava za ozna~avawe procesa stvarawa jedinstvenog ekonomskog, politi~kog i kulturnog prostiranja na na{oj planeti, tj. za ozna~avawe

¹ Aleksandar Sol`ewicin, Rusija u provaliji, "Paideia", Beograd, 1999, str. 94.

² Op{irnije videti: Danilo @. Markovi}, Globalizacija i sociologija, Beograd, 1999.

³ "Globalizacija je relativno nov pojam u politici i politi~koj nauci; odre|eno tehni~ko zna~ewe je dobio tek u ovoj deceniji. Govorilo se i ranije o svetskim integracionim procesima, problemima koji imaju planetarni i globalni karakter, o tendencijama totalizacija, o mondialisti~kim i internacionalisti~kim i politi~kim re~nicima uglavnom nema pojma globalizacije. On je u{ao u modu posle sloma realsocijalizma i kraja hladnog rata" (Mihailo Markovi}, "Smisao globalizacije", Evropa na raskr{ }u, Beograd, 1999, str. 71.

procesa povezivawa i objediwawawa savremenih dru{tava sa svim wegovim protivre~nostima, na odre|en na~in u svetsko dru{tvo. Ali, postoji pored ovog naj{i reg zna~ewa, koje ukazuje da zamena re~i "me|unarodni" sa terminom "globalni" nije predstavqalo samo semanti~ku zamenu. Jer, dok je termin me|unarodni ozna~avao odnos izme|u suverenih dr`ava, globalizam polazi od ~oveka kao gra|anina planete zemqe, kao ~lana jedinstvene svetske zajednice. Po ovom shvatawu koje predstavqa jednu novu ideolo{ku i metodolo{ku orijentaciju, pojam globalizacije podrazumeva sjediwewe dru{tveno-ekonomskih promena u svetu kao celini, odbacuju}i dr`avu i dr`avne granice kao relevantne ~inioce u re{awu globalnih problema."⁴ Motornu snagu, ovako shva}ene, globalizacije ~ine dva osnovna procesa: globalizacija proizvodwe i globalizacija finansija, koji predstavqaju osnovno polazi{te promi{qawa globalizacije sa ekonomskog stanovi{ta.

Me|utim, globalizaciju kao dru{tveni proces treba preciznije odrediti sa sociolo{kog stanovi{ta. Sociolo{ka definicija globalizacije treba da iska`e wenu su{tinu kao dru{tvenog procesa i uka`e na posledice koje proizvodi, i time omogu}i prevazila`ewe jednostranih pristupa u wenom definisawu. Ali, u sociolo{koj literaturi nema mnogo definicija globalizacije. Nama se ~ini prihvatqiva definicija globalizacije u Ruskoj sociolo{koj enciklopediji. Po toj definiciji globalizacija se odre|uje kao stalno rastu}i (razvijaju}i) proces me|usobnog povezivawa razli~itih faktora me|unarodnog zna~aja (na primer tesnih ekonomskih i politi~kih veza, kulturnih i informacionih promena) u dru{tvenoj delatnosti razli~itih dr`ava. Zatim se dodaje, da je jedan od najzna~ajnijih mogu}ih faktora globalizacije ekonomski koji se ispoqava kroz transnacionalne korporacije dejstvuju}i istovremeno u mnogim dr`avama, stvaraju}i nove istorijske uslove za ostvarivawe svojih interesa.⁵ U stvari, ovim iskazima se ne daje definicija globalizacije, ve} se vi{e ukazuje na elemente koje ta definicija treba da sadr`i. Polaze}i od ovih iskaza i ostalih iskaza u nau~noj literaturi o globalizaciji, posebno onih koji ukazuju da ona predstava sveobuhvatni proces koji ima svetski karakter, smatramo da se mo`e formulisati sociolo{ka definicija globalizacije. Ta definicija mogla bi da glasi:

⁴ Smiqa Avramov, Trilateralna komisija, drugo izdawe, Veternik, 1998, str. 76.

⁵ *Российская социологическая энциклопедия* "Norma", Moskva, 1998, str. 95.

Globalizacija predstavlja proces povezivanja, na osnovu ekonomskih povezanosti, konkretnih društava u ekonomske i političke odnose međuzavisnosti i kulturne povezanosti, na osnovu informativnih tehnologija i sredstava masovnih komunikacija, iako sa puno protivrečnosti, u jedinstveno svetsko društvo na planeti zemlji i svesti qudi o pripadnosti kako posebnim tako i svetskom društvu. Pri ovakvom definisanju globalizacije treba imati u vidu ukazuje da je ona nezaustavljiva, "jer niti se može, niti treba sprečavati širenje informativnih tehnologija, ili modernih instrumenata komunikacije"⁶, i da ovako definisana globalizacija izražava civilizacijsku zakonitost u razvoju ljudskog društva, neposredno uslovljen razvojem proizvodnih moći –oveka i sredstava međuljudske i međudruštvene komunikacije zasnovane na nauci, najautentičnijem pokazatelju sposobnosti u razvoju –oveka kao misaonog i stvaralačkog bića. U ovom smislu se i ukazuje da povezivanje, pročišćavanje i objedinjavanje sveta, uprkos njegovoj materijalnoj, duhovnoj, egzistencijalnoj raznovrsnosti i raznolikosti, predstavlja zakonitost našeg vremena, koja ima svoje korene i svoj razvojni put i predstavlja nezaustavljivi tok savremene istorije i civilizacije.⁷ Ona je planetarna i predstavlja "crvenu nit u razvoju svetske povesti od kraja 19 veka nađaje."⁸ Velikoj većini u savremenom svetu postala je jasna njegova međuzavisnost, uprkos njegovoj raznovrsnosti i postojanju mnogih suprotnosti. "Malo ko od mislećih političkih i drugih kreativnih qudi nije uočavao čuvenicu da niko više na ovoj planeti ne može da se usami i izoluje, da čuveni odvojen i potpuno nezavistan od drugih."⁹

2. Ako se pogle sa stanovišta predložene (i izložene) definicije globalizacije i ukazuje da se "svetsko društvo" koje sa vremenom nastaje, ipak razlikuje raznolikost i raznovrsnost, a da globalizacija predstavlja zakonitost našeg vremena, onda se postavlja pitanje otkrivaju li se raznovrsnosti, kao tvorevine –ovekove stvaralačke sposobnosti i izraza duhovnog bogatstva –ovečanstva, koje se izražava kroz postojanje više kultura kao supstrata više civilizacija. Odgovor na ovo pitanje može se dobiti u kontekstu sociološkog shvatanja civi-

⁶ \uzepe Bofo, Poslednja iluzija, "Prosveta", Niš, 1999, str. 171.

⁷ ^edomir Popov, "Novi svetski poredak - prekretnica istorijske epohe", Smisao, Beograd, 7/1999, str. 58-60.

⁸ Ibid, str. 62.

⁹ Ibid, str. 62.

l izacije i shvatawa o postojawu vi { e unikalnih civil izacija, ne samo u istoriji qudskog dru { tva ve } i danas, zakonitosti wihovog nastajawa i nestajawa.

U ovakvom pristupu istra ` ivawu i teorijskom promi { qawu odnosa globalizacije i civil izacije, tj. razmatrawu problema i o ~ uvawu nacionalnog kulturnog identiteta u uslovima globalizacije, sociologija (kao i druge nauke) ima za svoju teorijsku osnovu, pored ostalog i, pre svega monumentalno delo engleskog nau ~ nika Arnolda Tojnbija Istra ` ivawe istorije.<sup>10</sup> Tojnbi je izlo ` io svoje shvatawe o uzrocima nastanka, razvoja i nestanka pojedinih civil izacija i ukazao na postojawe vi { e civil izacija u savremenom dru { tvu i wihov me l usobni odnos.¹¹ U dvadesetom veku (u vreme pisawa i objavq ivawa kwige, pri kraju prve polovine 20. veka), po shvatawu Tojbija postoji deset civil izacija, i to: zapadno dru { tvo, glavni deo pravoslavnog hri { }anstva na Bliskom istoku, ogranak pravoslavnog hri { }anstva u Rusiji, islamsko dru { tvo, hindusko dru { tvo, glavni deo dalekoisto ~ nog dru { tva u Kini i ogranak dalekoisto ~ nog dru { tva u Japanu i tri zaustavq ene civil izacije Poline ` ana, Eskima i Nomada.¹² Tojnbi je smatrao da je u istoriji dru { tva postojao, i postoji, pluralizam civil izacija i analizira wihov nastanak, razvoj (ra { }ewe) i wihov kraj (umirawe). Razmatraju } i proces nastanka civil izacija Tojnbi nastanak civil izacija obja { wawa kao dramu izazova i odgovora, u kojoj "razlog za { to je jedno predstavq awe sledilo drugom bio u tome { to svaki od odgovora ne samo da je bio uspe { an u odnosu na poseban izazov koji ga je podstakao ve } je, tako je, poslu ` io i kao sredstvo za stvarawe uspe { nim odgovorom."¹³ Tojnbi u izlagawu o uzrocima, nastanku i nestanku

¹⁰ Arnold J. Toynbee, *A study of History*, London, 1949. Na srpskom jeziku ovo delo je objavq eno pod nazivom Istra ` ivawe istorije, 1-2, "Prosveta", Beograd, 1970.

¹¹ Arnold Tojnbi smatra da je u istoriji dru { tva nastalo 26 civil izacija, od kojih su ~ etiri bile neuspe { ne, mrtvoroljen ~ ad, { est je propalo, mrtve su, a samo deset jo { ` ivi (Arnold Tojnbi, Istra ` ivawe istorije, cit. izd, str. 237-238.

¹² Ibid

¹³ "... Tako se su { tina prirode ra { }ewa civil izacije pokazala kao elan koji je izazvanu stranu nosio kroz ravnote ` u uspe { nog odgovora i nestabilnosti { to je nastajala u ra l awu civil izacije, i ponavqaju } se i vra }aju } i se ritam { to ga implicira pojam ra { }ewa... Ovo ponavqawe i vra }awe tako je implicira i pojam raspadawa, koji na pojam ra { }ewa nali ~ i po tome { to ozna ~ awa proces a ne samo usamqeni ~ ki; i mi kako bi se moglo i o ~ ekivati, razlikujemo odgovaraju } i ritam u onim indus-

(raspadu) civilizacija od procesa njihovog nestanka, on ukazuje da je jedno od "najupadljivijih obeležja raspadawa... pojava preposlednjeg stupwa u opadawu i padu, kad civilizacija u raspadawu odlaze svoju smrt predaju}i se nasilnom politi~kom ujediwewu u okviru "univerzalne dr`ave"<sup>14</sup>. Uzroke i proces nestajawa civilizacije Tojnbi obja{wawa na slede}i na~in: "Kad se u istoriji bilo kojeg dru{tva stvarala~ka mawina degeneri{e u ne{to {to je samo vladaju}a mawina koja poku{awa da silom zadr`i poziciju koju vi{e ne zaslu`uje, ova fatalna promena u karakteru vladaju}eg elementa izaziva, na drugoj strani, odvajawe proletarijata koji se vi{e ne divi spontano vladaju}em elementu niti ga slobodno podr`ava i koji se budi protiv toga {to `ele da ga svedu na status nevoqnog "velikog pora`enog".¹⁵ Onda nastaje raspad, nestanak tog dru{tva, tj. te civilizacije.¹⁶

Arnold Tojnbi nastojao je da otkrije i uka`e na objektivnu pravilnost u nastanku i nestanku civilizacija, ukazuju}i da raspadawe civilizacija kao i wihovo ra{ewe predstavqa kumulativan i kontinuiran proces "koji sobom nosi alternativne kazne uni{tewa bez po{tede i okamewawawa, koji i nije pravo pomilowawe jer se mora, pre ili kasnije zavr{iti u nestajawu i ne predstavqa, ma kako dugo trajalo, ni{tavi{e od besmislenog i bezukusnog `ivota u smrti."<sup>17</sup> Me|utim, ukazuje Tojnbi, "po{to se vulgarne procene qudskog napretka ra~unaju u pojmovima mo}i i bogatstva, to se ~esto doga|a da se po~etna poglavqa popularno uzdi`u kao vrhunska poglavqa veli~anstvenog ra{ewa, a ova se, ironi~na pogre{ka, mo`e odr`avati vekovima.¹⁸ U stvari, Tojnbi smatra da je krajwi kriterijum i osnovni uzrok sloma civilizacija "provala unutra{weg neklada posredstvom kojeg civilizacije gube svoju mo}."¹⁹ Svoja razmatrawa Tojnbi je zavr{io ukazivawem da dolazi vreme stvarawa harmoni~ne civilizacije, prihvatqive za ve}inu,

trijama raspadawa civilizacija koje smo ve} primetili." (Ibid, str. 294-295)

¹⁴ Ibid, str. 238.

¹⁵ Isto, str. 142.

¹⁶ U ovom smislu je zna~ajno ukazivawe Tojnbi u slede}em stavu: "Jedno je od ve~nih slabosti qudskog bi}a to {to sopstveni neuspeh pripisuje delowawu sila koje su potpuno van wihove kontrole i neizmerno {ire po svom obimu od kruga qudkog delowawa." (Ibid, str. 243)

¹⁷ Ibid, str. 296.

¹⁸ Ibid, str. 298.

¹⁹ Ibid, str. 298-299.

koja ne}e nastati uni {tavawem drugih, da bi se razvila na wihovim ru {evinama i u kojoj privi legovana mawina ne}e pot~i-wavati i tla~iti ve}inu.

3. U razmatrawu problema o~uvawa nacionalnog kulturnog identiteta u uslovima globalizacije polazimo od shvatawa civilizacije kao istorijsko-antropolo {kog, sociokulturnog i istorijskog tipa organizacije dru {tva na odre|enom geografskom prostoru, ili {ire kao ukupnosti dinami~nog sistema tvorevina duhovne i materijalne kulture u okviru datog istorijskog tipa organizacije na odre|enom geografskom prostoru, u kome je kultura podsistem koji odre|uje wegovo samoodre|ewe. Naime, kultura je podsistem u civilizaciji koji se nalazi u funkcionalnom me|uodnosu sa ostalim elementima i podsystemima civilizacijskog sistema, ali je nagla {eniji wen odre|uju}i uticaj na celinu tog sistema od ostalih wegovih elemenata, pa se ukazuje da je taj sistem i neodr`iv bez kulture.²⁰ Zato kad se dubqe i svestranije razmotre odnosi izme|u raznih civilizacija u istoriji, wihovi sukobi, nestanak jednih i nastanak drugih, onda se otkriva da je u stvari postojao sukob kultura, a kad nestanka pojedinih civilizacija, nestanak jedne i nastanak druge, nove kulture. Jer, kako se ispravno ukazuje tehnolo {ki razvitak koji unosi promene u ekonomski podsistem civilizacije kao sistema, dolazi, po pravilu, pomacima u naukama koje su deo kulturnog posistema.²¹

U istoriji qudskog dru {tva postojalo je vi {e civilizacija i vi {e razli~itih civilizacija u istom istorijsko-vremenskom periodu.²² U savremenom ~ove~anstvu, kako se ukazuje, postoji vi {e civilizacija: zapadna, kineska, japanska, islamska, hindu, slovenskoprvoslavna, latinoameri~ka i afri~ka. Izme|u ovih civilizacija postoje razlike²³ koje mogu usporiti,

²⁰ Smiqa Tartaqa, *Civilizacija, Enciklopedija politi~ke kulture, "Savremena administracija"*, Beograd, 1993, str. 172.

²¹ Jordan Aleksi}, [esta dimenzija: horizonti kulture, "Ekolibri", Beograd, 1995, str. 22.

²² A. S. Levin, *Противцивилизация: миф или реальность*, Силламая, 1999.

²³ "Me|u civilizacijama postoje su {tinske razlike u jeziku, kulturi, istoriji, tradiciji i politi~koj praksi. Razlika u religiji je jo { uvek najte`a posebnost *differentia specifica* civilizacije. Vrednosne matrice pojedina~nih globalnih civilizacija ne samo da se razlikuju, ve} potenciraju rasplamsavawe fundamentalisti~kih pokreta za wihovo o~uvawe i reafirmaciju u smislu pokreta za wihovo o~uvawe i afirmaciju, povratka korenima i za {tite od tu|e "vrednosne infekcije". (Jordan Aleksi}, cit. delo, str. 27)

i usporavaju, proces globalizacije, stvarawa "svetskog dru{tva" i mogu predstavqati, i predstavqaju, uzrok sukoba, posebno u nastojawima da se profili{e novi svetski poredak, primeren procesu globalizacije, ako se u isto vreme ne vodi ra~una i o potrebi o~uvawa kulturnog i nacionalnog integriteta pojedinih naroda koji pripadaju ne samo razli~itim ve} i istoj civilizaciji, ~ije su granice me|e uticaja velikih dr`ava, obrazuju}i stabilne, velike prostore srodnih naroda i dr`ava.²⁴

Me|utim, i pored razlika koje postoje izme|u pojedinih civilizacija (~iji je odre|uju}i element wihova kultura), i te{ko}a u razaznavawu plime i oseke u politi~kim preobra~ajima, ipak se ukazuje da, naro~ito od skora{wih politi~kih pokreta, svet te`i mondijalizaciji, "usmerewu ka svetu ~iji su delovi sve vi{e organski vezani"²⁵, a "~ove~anstvo se neprijetno, ali brzo preobrati|o u jedinstvenu celinu, ~iji se delovi sukobqavaju ili bratime, {to se prenosi s kraja na kraj sveta i izvor je opasnosti ili poverewa"²⁶. U stvari, procesi ujediwawawa ~ove~anstva dobijaju takav intenzitet i razmere, da bismo mogli ozna~iti kao "zakovitost i na{eg vremena: povezivawe, pro`imawe pa i objediwawawe sveta uprkos celokupnoj wegovoj materijalnoj, duhovnoj, egzistencijalnoj raznovrsnosti i raznolikosti."²⁷

Proces globalizacije, kako smo ve} ukazali, dovodi do objediwawawa konkretnih dru{tava, do stvarawa, na odre|en na~in, "svetskog dru{tva" na na{ojoj planeti, ali to dru{tvo koje nastaje nije oslobo|eno od raznovrsnosti interesa, koji proizilaze iz postojawa vi{e unikalnih civilizacija kojima pripadaju dr`ave sa svojim osobenostima i razli~itim ekonomskim i politi~kim interesima. Zato postoji potreba da se istra`e uzroci, pojavni oblici i mogu}i ishodi sukoba koji nastaju u uslovima globalizacije. Polaze}i od porasta zna~aja kulture kao odre|uju}eg faktora civilizacija u okviru kojih postaje dr`ava, i kao subjekti koji na odre|en na~in vr{e artikulaciju nacionalnih interesa, postoji shvatawe da se "svet kre}e ka periodu sukoba civilizacija", u kojem "primarna legitimacija naroda ne}e biti ideolo{ka, ve} kulturna. U

²⁴ Genadij Zjuganov, Ruska geopolitika, "Kultura", Beograd, 1999, str. 239.

²⁵ Federiko Major, Se}awe ne budu}nost, Zavod za me|unarodnu nau~nu, prosvetnu, kulturnu i tehni~ku saradwu Srbije i Zavod za uxbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1996, str. 46.

²⁶ Federiko Major, Su tra je uvek kasno, "Jugoslovenska revija", Beograd, 1991, str. 52.

²⁷ ^edomir Popov, cit. delo, str. 58.

skladu s tim, konflikt koji }e nastati ne}e biti izme|u fa-
 { izma, socijalizma i demokratije, ve} izme|u glavnih kultur-
 nih grupacija u svetu: zapadne, islamske, konfu~ijanske, japan-
 ske, indijske, itd."²⁸

Danilo Ź. Marković, Belgrade

GLOBALIZATION AND PROBLEMS OF PRESERVING NATIONAL CULTURAL IDENTITY

Summary

The paper deals with the problem of preserving national cultural identity in the conditions of globalization. Globalization is defined as a process in which concrete societies, on the strength of their economic integration into economical and political relations of interdependence and cultural interrelation enabled by information technologies and mass-media, are integrated, in spite of numerous contradictions, into a unique global society on the planet Earth based on the people's sense of belonging to their specific and to the global society alike. Thus defined globalization is a manifestation of the regularity in the development of the human society, conditioned by the development of man's production power and means of interpersonal and intergovernmental communication based on science, the most authentic indicator of the abilities in the development of man as a thinking and creative being. Creation of a global society on the planet Earth should not be followed by elimination of the peculiarities of concrete societies. Rather the contrary, their peculiarities, manifested in their cultural identity, should be preserved by preserving their identity. Differences in culture are an expression of man's creativity, and each nation has a right to preserve and improve its own culture and its specific values in the conditions of globalization. In a word, just as globalization is a manifestation of the pattern in the civilizational development of the human society, the same civilizational character of that process also requires and presupposes preservation of the cultural identity of each and every nation. In the context of this approach to globalization, the paper suggests that, from the political standpoint, it should not necessarily lead to a unipolar, but rather to a multipolar world. Because, it is only in a multipolar world that variety of cultures, i.e. the wealth of forms of man's creative abilities may be preserved in an integrated planetary civilization.

Key words: globalization, global society, national and cultural identity.

²⁸ Frensis Fukujama, *Sudar kultura*, Zavod za uxbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1997, str 15.